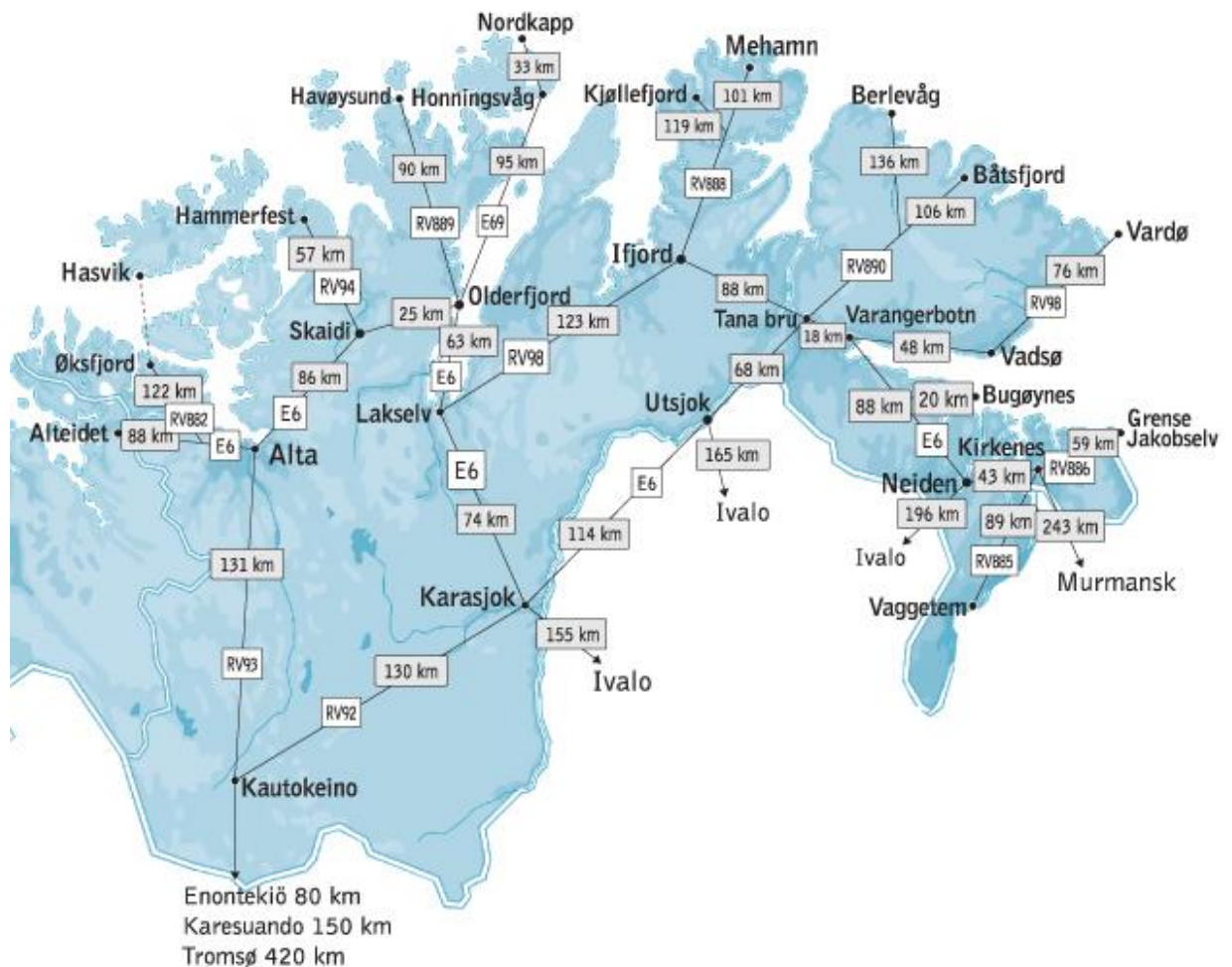

Årsmelding 2019

Finnmark

Forord: årsmelding 2019

Årsmeldingen fra Pasient- og brukerombudet skal gi en oppsummering av hva ombudet har arbeidet med i 2019. Tilbakemeldinger fra pasienter, pårørende, brukerorganisasjoner og helsetjenesten selv, er det vi som ombudskontor jobber med til daglig. utfordringer i både den kommunale helsetjenesten og i spesialisthelsetjenesten er absolutt tilstede fortsatt. Samhandlingsreformen som førte til en endring av pasientbehandling og oppfølging er fortsatt en stor utfordring. Det å ha pasienter kortere tid inne på sykehus både i psykiatrien og somatikken gir selvsagt kommunene store utfordringer i forhold til å skaffe/bygge institusjonsplasser, boliger med heldøgnsomsorg og andre tilbud. Dette må bygges opp og det tar tid.

Finnmark har hatt et fortrinn fra tidligere med at vi har hatt sykestuene i distriktene som har vært vant til å stabilisere pasientene før transport til sykehus, og også vært mottak etter at behandling er avsluttet på sykehus. Vi ser at de små kommunene klarer å ta imot sine pasienter når de er utskrivningsklare, mens de store kommunene har større utfordringer med dette. For pasientene er det ofte bra å få komme hjem der de bor, i stedet for å bli liggende i en sykehusseng langt hjemmefra i påvente av en plass i kommunen. Dette må oppleves som trygt, og oppfølgingen fra kommunen må være god. Ombudet vet at en del kommuner sliter med å få dette godt nok til. Nok kvalifiserte folk og kompetanse på ulike områder må hele tiden være i fokus og utvikles. Ombudet er ofte i kontakt med kommunene i Finnmark og kjenner til at mange jobber kontinuerlig med forbedringsarbeid. Finnmarks pasientene er mye på reisefot for å kunne få helsehjelp. Lang reisevei, lange vintre med mye dårlig vær gjør dette i perioder til en stor utfordring. Dette krever god planlegging og koordinering av transport, pasientbehandling og oppfølging av pasientene mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene. Dette må det fortsatt jobbes mye med framover.

Ombudet har laget statistikk over henvendelsene der vi har kategorisert sakene. Dette vil bli presentert i årsmeldingen. Vi vil også komme med en del eksempler på hva pasienter og pårørende tar opp med oss. Deres fortellinger

er viktig å formidle videre til helsetjenesten slik at de aktivt kan brukes i kvalitetsforbedringsarbeidet.

God lesning.

Med vennlig hilsen Pasient- og brukerombud i Finnmark

Heette Elisabeth Engesen

Innholdsfortegnelse:	04/05
Forord	02
1.0 Pasient- og brukerombudets oppgaver	06
1.2 Driftsforhold	08
1.3 Budsjett	08
2.0 Antall henvendelser og forespørsler fra og med 2017 til og med 2019	08
2.1 Fordeling av saker, hovedkategori	09
2.2 Henvendelser fordelt på de ulike sykehus gjennom de Tre siste år (2017,2018,2019)	09
3.0 Spesialisthelsetjenesten	09
3.0 Hovedspesialitet kategori spesialisthelsetjenesten	09
3.1 Underkategorier spesialisthelsetjenesten	10
4.0 Kommunale helse- og omsorgstjenester	14
4.0 Hovedspesialitet kommunal helse- og omsorgstjeneste	14
4.1 Underkategorier kommunal helse- og omsorgstjeneste	14
5.0 Psykisk helsearbeid i kommunene - Fokusområde 2019	16
6.0 Samiske utfordringer	17
7.0 Forespørsler	18
8.0 Pasientskade/komplikasjoner/Norsk pasientskadeerstatning	18

9.0 Pasient- og brukerombudets anbefalinger til helsetjenesten	19
---	-----------

Vedlegg: Pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 8. Pasient- og brukerombud	20
---	-----------

Samisk oversettelse av årsmeldingen ligger vedlagt som del 2.

1.0 Pasient- og brukerombudets oppgaver

Pasient- og brukerombudet i Finnmark skal dekke et fylke med et areal på 48 637 km², med spredt befolkning på større og mindre steder. Fylket består av 19 kommuner, hvor 6 av kommunene er byer. Den største byen er Alta, deretter Hammerfest, Kirkenes, Vadsø, Vardø og Honningsvåg. Til sammen bor vel 75 000 mennesker i fylket. Ombudet i Finnmark skal ivareta norsk, samisk, kvensk og fremmedspråklig befolkning.

Pasient- og brukerombudets virksomhet er hjemlet i lov om Pasient- og brukerrettigheter av 2. juli 1999, kapittel 8. Ombudet skal arbeide for å ivareta pasientenes og brukernes behov, interesser og rettsikkerhet overfor den statlige spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten, og for å bedre kvaliteten i disse tjenestene. Unntatt fra arbeidsområdet er miljørettet helsevern og økonomisk sosialhjelp.

Pasient- og brukerombudene er administrativt knyttet til Helsedirektoratet, som har det formelle arbeidsgiveransvaret for ombudsordningen. Ombudet utøver sitt faglige virke selvstendig og uavhengig. Tilbudet er gratis og klientene har anledning til å være anonyme. Tilbudet er et lavterskeltilbud og klienter kan ta kontakt både ved direkte oppmøte, på telefon eller mail.

I år har ombudet hatt 385 problemstillinger til behandling. Dette er en økning fra 2018. Ombudet har i 2019 jobbet med hele sitt mandat. Dette innebærer både individuell saksbehandling hvor den enkelte pasient, bruker eller pårørende får bistand fra vårt kontor. Dette bidrar til at helsetjenesten får tilbakemeldinger på områder i tjenesten som ikke fungerer godt nok. Hver og en sak som blir synliggjort er med på å bedre kvaliteten i helsetjenesten. Pasient- og brukerombudet har også hatt møter med både spesialisthelsetjenesten og den kommunale helsetjeneste for å reise problemstillinger som pasienter står ovenfor. Også landets pasient- og brukerombud har samarbeidet med hverandre og overordnede myndigheter i landet. Vi melder fra om de tilbakemeldinger og problemstillinger vi får fra befolkningen. Dette er møter som skal sikre at pasientenes stemme fremmes og blir hørt.

Vi håper at årsmeldingen kan bli et viktig bidrag til en stadig forbedring av kvaliteten både i kommune- og spesialisthelsetjenesten i Finnmark. Årsmeldingen avgis til alle instanser i helsetjenesten, samt Helsedirektoratet som har det administrative ansvaret for ombudsordningen.

Ombudet tar imot alle saker for behandling som ligger innenfor vårt mandat. Enkelt saker behandles individuelt og er taushetsbelagt. Vi har et saksbehandlingssystem hvor vi registrerer alle saker, skanner alle dokumenter og dokumenterer vårt arbeid. Ut fra dette systemet utarbeides statistikk fylkesvis og nasjonalt.

Vi prøver å være minst mulig byråkratisk med rask saksgang. Av og til er en sak løst ved hjelp av en telefonsamtale. Ombudet må ha det formelle på plass ved at pasient eller pårørende gir oss fullmakt til å gå inn i saken. Dette for at tjenestested eller yter skal kunne gi oss de opplysninger vi trenger for å opplyse saken og kunne behandle denne videre.

I de mer alvorlige sakene bruker vi lengre tid med ulike tilnærminger. Dette gjøres alltid i samråd med pasient eller pårørende. Dersom det foreligger spørsmål om svikt eller uforsvarlighet ved helsehjelpen, sendes klagen for videre behandling og avklaring til Fylkesmannen i Finnmark. Fylkesmannen har tilsynsmyndighet med all helsehjelp i Finnmark og ombudet har varslingsplikt ved hendelser der det stilles spørsmål ved forsvarligheten i behandlingen. Ved pasientskader oversendes saken Norsk Pasientskadeerstatning for vurdering, hvor vi kan bistå eller være kopimottaker.

Vi arrangerer også møter mellom pasient/pårørende og helsetjenesten hvor det har oppstått hendelser eller konflikter som best kan løses på en slik måte. Det å møtes for å få snakket ut om uheldige situasjoner kan være til god hjelp både for pasient, pårørende og etterlatte.

Ved systemsvikt kan vi løfte de aktuelle sakene opp på et høyere nivå hvor de blir behandlet på et generelt grunnlag. Pasient- og brukerombudet skal på en god måte forsøke å være konfliktløsende, og hjelpe pasientene til å få et best mulig forhold/ gjenskape tillit til helsetjenesten.

Å møte både pasienter og helsetjenesten med respekt er en viktig del av vår jobb. I tillegg har ombudet møter med interesseorganisasjoner, brukerorganisasjoner, undervisning, og foredrag ved helseinstitusjonene. Her løftes problemstillinger opp som er av prinsipiell karakter og viktig for mange.

1.2 Driftsforhold

Pasient- og brukerombudskontoret er lokalisert i sentrum av Hammerfest. Vi har kontorlokaler i Boreal transports bygg i Hamnegata 3, ved hurtigrutekaia og bussterminal. Kontoret har tre ansatte i 100 % stilling pr. 01.01.19, og er bemannet med pasient- og brukerombud Mette Elisabeth Eriksen, rådgiver Irene Skjeldnes og seniorrådgiver Odd Oskarsen. Kompetansen ved kontoret er både innenfor helse og jus. Vi håper og mener at denne fagkompetansen skal dekke det mandat Ombudet er gitt etter pasient- og bruker rettighetsloven.

Kontoret er åpent for personlig oppmøte fra kl. 08.00 - 15.45 på vintertid, og 08.00-15.00 på sommertid. Klientene kan ringe oss alle hverdager fra kl. 09.00-15.00 på vintertid og 09.00 til 14.30 på sommeren. Vi kan også nås på mail.

1.3 Budsjett 3 siste år

Budsjett og regnskap for de tre siste årene:

	2017	2018	2019
Budsjett	2.307.319	2.302.636	2.011.107
Regnskap	2.307.365	2.346.349	2.054.214

2.0 Antall henvendelser og forespørsler fra og med 2017 til og med 2019

2017	394
2018	358
2019	385

Primærsted henvendelser

64 % av henvendelsene omhandler spesialisthelsetjenesten

36% av henvendelsene omhandler kommunal helse- og omsorgstjeneste.

Årsak til henvendelser er som følger:

70% omhandler tjenesteytelse

19% omhandler system- og saksbehandling

11% omhandler rettigheter.

2.1 Fordeling av saker, hovedkategori

Spesialisthelsetjenesten	206 saker
Kommunale helse- og sosialtjenester	116 saker
Forespørsler	65 saker

2.2 Henvendelser fordelt på de ulike sykehus gjennom de tre siste år (2017,2018,2019)

	2017	2018	2019
Helse Finnmark, klinikk Hammerfest	72	75	79
Helse Finnmark, klinikk Kirkenes	27	27	24
Universitetssykehuset Nord-Norge	47	29	50
Andre sykehus	5	16	10

3.0 Hovedspesialitet kategori spesialisthelsetjenesten (over 5)

Kirurgi	87
Psykisk helsevern	28
Indremedisin	25
Generelle tjenester	23
Nevrologi	7
Fødselshjelp/kvinnesykdommer	7
Øre/nese/halssykdommer	5

3.1 Underkategorier spesialisthelsetjeneste (over 5):

Ortopedisk kirurgi	36
Psykisk helsevern voksne	22
Syketransport	18
Generell kirurgi	15
Gastroenterologisk kirurgi	13
Nevrokirurgi	11
Fordøyelsessykdommer	8
Nevrologi	7
Psykisk helsevern for barn og unge (BUP)	6
Øre-nese-halssykdommer	5
Infeksjonsmedisin	5
Karkirurgi	5

Kategori kirurgi:

I 2019 hadde kirurgi 87 henvendelser. Kategorien omhandler bl.a ortopedisk kirurgi, generell kirurgi, gastroenterologisk kirurgi, nevrokirurgi, plastikkirurgi, karkirurgi, thoraxkirurgi, kjeve- og ansiktskirurgi og barnekirurgi.

Klagegrunnene omfatter behandlingstiltak, manglende helsehjelp, manglende informasjon, ventetid, manglende henvisning, svikt/feil i behandling, rutiner, brudd på taushetsplikt, utenlandsbehandling, komplikasjoner etter kirurgi og manglende oppfølging.

Eksempel kirurgi:

- 1) Pasient ramlet ned fra stige og skadet skulder. Oppsøkte lege, sendt på røntgen. Fant ikke brudd og ble sendt hjem. Fortsatt ikke bra etter lang tid. Leste epikrise som viste at det faktisk var oppstått skade, noe pasienten ikke var informert om. Anbefalt å bestille time hos fastlege og be om ny røntgen.*
- 2) Pasient var hofteoperert og plaget med smerter i ettertid. Vært til flere undersøkelser uten at årsak ble funnet. Tok selv kontakt med annet sykehus for second opinion og det viste seg at pasienten var påført en skade. Ble operert for dette med godt resultat. Da pasienten fortsatt halter ønsker denne å sende sin sak til Norsk Pasientskadeerstatning hvor saken fortsatt er til behandling.*

Kategori psykisk helsevern:

I 2019 hadde psykisk helsevern 28 henvendelser. Kategorien omhandler psykisk helsevern for barn og voksne.

Klagegrunnene omfatter klager på medisinerings, diagnostisering, ventetid, avslag på henvisninger, vurderinger og manglende medvirkning.

Eksempler saker/henvendelser psykisk helsevern:

- 1) *Pårørende tok kontakt på bakgrunn av avslag fra institusjon om å delta på møte mellom pasient og institusjonen, selv om den som var innlagt ønsket dette. Fikk råd/veiledning fra vårt kontor i forhold til saken. Pårørende etterspurte lov hjemmel og fikk da tillatelse fra institusjonen å delta på møtet.*
- 2) *Pasient innlagt på institusjon kommet i konflikt med behandler. Vi tok opp saken med behandler som etter vår samtale kom til enighet med pasienten.*

Kategori Indremedisin:

I 2019 hadde indremedisin 25 henvendelser. Kategorien omhandler blodsykdommer, dialyse, endokrinologi, fordøyelsesykdommer, geriatri, hjertesykdommer, infeksjonsmedisin og lungesykdommer.

Klagegrunnene omfatter manglende informasjon, klage på utskriving, klage på oppfølging/koordinering, ventetid, avslag om medisinerings og manglende helsehjelp.

Eksempler indremedisin:

- 1) *Pasient ringer hit grunnet manglende svar på blodprøver i forbindelse med sykdom. Vi kontaktet UNN angående saken og prøvesvarene ble sendt pasienten.*
- 2) *Pårørende ringer på vegne av slektning som var innlagt på sykehus med alvorlig sykdom. Ble lagt på 4-sengsstue og andre pasienter klaget over lyder m.m. Pårørende måtte selv be om enerom som den syke fikk etter store overtalelser. Vi tok dette opp med ledelsen og fikk til svar at terskelen for å få enerom er høy, men dårlige pasienter skal prioriteres.*
- 3) *Pasient hadde oppdaget at helsepersonell i et gitt tidsrom, hadde foretatt flere uautoriserte innsyn i klagers journal. Ombudet tok opp saken med den aktuelle helseinstitusjonen, men fikk ikke tilfredsstillende svar. Saken ble sendt fylkesmannen i Troms og Finnmark med anmodning om å åpne tilsynssak, noe som ble gjort. Ifølge Fylkesmannens avgjørelse var det ikke foretatt lovbrudd.*

Kategori Generelle tjenester/transport:

I 2019 har det vært store utfordringer i forhold til luftambulansetransport i nord. Nytt selskap fikk anbudet og mange problemer oppstod både med forsinkelser pga trening av mannskap, fly som ikke kunne lande på kortbanenettet, tekniske feil på flyene og sykdom hos ansatte. Dette ble monitorert kontinuerlig av Helse Nord og ekstra ressurser med helikopter ble satt inn. Likevel har pasienter opplevelser som tilsier at beredskapen ikke har vært god nok og Fylkesmannen har opprettet flere tilsynssaker på bakgrunn av dette. Også ombudet har fått tilbakemeldinger fra pårørende om hendelser som er kritikkverdige. Tilgang til behandling og helsehjelp ved sykdom er livsviktig. Retten til helsehjelp har vi uansett hvor vi bor i landet. Beredskapen med lufttransport i et stort fylke som Finnmark må være på plass. Stabilitet og forutsigbarhet for våre pasienter må være tilstede. For mange har problemene denne høsten skapt engstelse og uro. Slik kan vi ikke ha det. Ombudet følger med og rapporterer også til Fylkesmannen i Troms og Finnmark om dette temaet.

I 2019 hadde generelle tjenester/transport 23 henvendelser. Kategorien omhandler syketransport (Pasientreiser), AMK/ambulanse og AMK-sentral. Klagegrunnene omfatter klager på pasientreiser, nektelse av helsehjelp, manglende transport, manglende refusjon, avslag og egenandeler.

Eksempel Generelle tjenester/transport:

- 1) Pårørende ringer angående pasient innlagt på institusjon som var utskrivningsklar og ventet på flytransport. Stadige utsettelse på transport, tok over 2 uker. Satte også institusjonen i en vanskelig situasjon da de trengte plass til andre ventende pasienter. Vi kontaktet AMK, men fikk til svar at dette er institusjonens ansvar og pårørende måtte forholde seg til dem. Vi ga tilbakemelding til pårørende som skulle ta dette videre med institusjonen.
- 2) Ombudet bisto pasient med å fremme en klage på delvis avslått reiseregning foretatt i forbindelse med nødvendig helsehjelp. Underveis i klagebehandling og etter at Ombudet hadde avsendt klagen, mottar klager ett nytt vedtak om samme forhold hvor klager gis delvis medhold. Når ombudet tar opp denne noe uryddige saksbehandling, kommer det frem at Pasientreiser har innført automatisk saksbehandling. I saken hadde også Pasientreiser anført at det er de som har enerett til å bestille drosje, noe vi ikke var enig i og etterspurte lovhjælp. Så lenge det er medisinsk begrunnet kan ikke Pasientreiser overprøve helsepersonellet.

Kategori Nevrologi:

I 2019 hadde nevrologi 7 henvendelser. Kategorien omhandler nevrologiske lidelser/smerter og kirurgiske inngrep.

Klagegrunnene omfatter forsinket diagnose/behandling, manglende behandling, feil behandling og egenandeler.

Eksempler Nevrologi:

- 1) Pasient tok kontakt grunnet forsinket diagnose. Vært i kontakt med helsevesenet fra pasienten var barn og først nå i voksen alder fikk sin diagnose. Pasientens tilstand har forverret seg og ønsker å nå søke erstatning gjennom Norsk Pasientskadeerstatning. Saken er til behandling der.
- 2) Pasient ringte hit angående time hos nevrolog. Møtte opp og ventet over en time, tok kontakt med resepsjonen. Fikk beskjed at det var skjedd en feil og pasienten skulle få ny time flere måneder etter. Pasienten godtok ikke dette, kunne da få time senere på dagen. Pasienten møtte til timen, men stilte spørsmål ved om man må betale i slike situasjoner. Vi informerte pasienten om rett til fritak dersom man må vente over en time. Pasienten slapp å betale for timen.

Kategori Fødselshjelp/kvinner sykdommer

I 2019 hadde fødselshjelp/kvinner sykdommer 7 henvendelser. Kategorien omhandler assistert befruktning, fostermedisin, generell gynekologi, gynekologisk onkologi og obstetrikk.

Klagegrunnene omfatter manglende informasjon, manglende helsehjelp, dokumentasjon, oppførsel og brudd på taushetsplikt.

Eksempel Fødselshjelp/kvinner sykdommer:

- 1) Pasient tok kontakt grunnet komplikasjoner etter gynekologisk undersøkelse. Gikk med disse komplikasjonene over lang tid, ble tatt røntgen uten resultat. Gikk 2 år før pasienten ble undersøkt på nytt og måtte opereres med godt resultat. Vi skrev klage for pasienten og sykehuset beklaget hendelsen.

Kategori øre-nese-halssykdommer

I 2019 hadde øre-nese-halssykdommer 5 henvendelser. Kategorien omhandler sykdommer/plager med øre/nese eller hals.

Klagegrunnene omfatter ventetid, manglende veiledning og manglende helsehjelp.

Eksempel øre-nese-halssykdommer:

- 1) Pasient tok kontakt grunnet lang ventetid for utredning av øreplager. Fikk beskjed om time nesten 1 år frem i tid. Vi kontaktet sykehuset på hans hjemplass som sa han kunne få time hos dem på kort varsel dersom pasientens fastlege sendte henvisning dit. Vi ringte fastlegekontoret som ordnet dette og pasienten fikk time uken etter.

4.0 Hovedspesialitet kommunal helse- og omsorgstjeneste (over 5)

Utredning, diagnostisering og behandling	68
Andre helse- og omsorgstjenester	42
Hjelp ved ulykker og andre akutte situasjoner	5

4.1 Underkategorier kommunal helse- og omsorgstjeneste (over 5)

Fastlege	66
Helsetjenester i hjemmet	12
Sykehjem	10
Psykisk helsevern i kommunen	9
Legevakt	5

Kategori Utredning, diagnostisering og behandling:

I 2019 hadde denne kategorien 68 henvendelse (i hovedsak klager på fastlege.) Kategorien omhandler fastlege, legevakt, fengselshelsetjeneste og syketransport.

Klagene omfatter behandlingstiltak, bortfall/reduksjon av tjeneste, diagnostisering, egenandeler, henvisning, medisiner, omsorgsfull hjelp, oppførsel, rutiner, utredning, forsinket diagnose, oppfølging/koordinering, manglende prøvesvar, samhandling og rettighetsspørsmål.

Eksempler utredning, diagnostisering og behandling:

- 1) Pasient ringte hit grunnet manglende prøvesvar på røntgen og blodprøver. Fastlegen i permisjon og stadig nye vikarer for denne. Vi skrev klage for pasienten og fikk tilbakemelding om at de ville forbedre rutinene rundt dette.
- 2) Pårørende tok kontakt på vegne av ektefelle. Fikk skade i arm etter blodprøvetaking, pleier stakk feil og traff nerve. Mistet førlighet i armen og viste seg at det var oppstått nerveskade. Nevrolog anbefalt pasient å søke erstatning gjennom NPE og vi sendte skademeldingskjema til dem. Saken er fortsatt til behandling hos NPE.

- 3) Pasient ringte hit grunnet manglende legeerklæring fra fastlege, hadde ventet i månedsvis uten resultat. Vi skrev klage for pasienten og vi fikk heller ikke tilbakemelding. Vi oversendte saken til Fylkesmannen i Troms og Finnmark og legen sendte omsider erklæringen pasienten ventet på.

Kategori andre helse- og omsorgstjenester:

I 2019 hadde denne kategorien 42 henvendelser. Kategorien omhandler avlastning, barnebolig, bolig til vanskeligstilte, brukerstyrt personlig assistanse, dagtilbud, heldøgns omsorgsinstitusjon rusmiddelavhengige, helsetjenester i hjemmet, omsorgsbolig, omsorgslønn, praktisk bistand og opplæring og råd/veiledning, støttekontakt, sykehjem og tidsbegrenset opphold i institusjon.

Klagene omfatter manglende helsetjenester i hjemmet, utskrivelse, egenandeler, behandling på sykehjem, manglende helsehjelp, oppfølging, svikt i behandling, oppførsel, ventetid og manglende medvirkning/informasjon.

Eksempler andre helse- og omsorgstjenester:

- 1) Pårørende tok kontakt på vegne av dement far som bor i omsorgsleilighet. Hjemmetjenesten fulgte ikke opp i forhold til væske/ernæring selv om dette ble tatt opp mange ganger. Ble avholdt møte mellom ombud, pårørende og tjenesten og situasjonen bedret seg betraktelig.
- 2) Pasient ringte hit da denne hadde gått gjennom en stor operasjon og hjemmesykepleie var jevnlig innom og skiftet på såret. Fikk plutselig beskjed at for ettertiden måtte pasienten selv gjøre dette. Pasienten ble utrygg og usikker, følte stort ubehag ved å skulle gjøre dette selv. Vi tok kontakt med leder for hjemmesykepleie og pasienten skulle fortsatt få den hjelpen denne hadde behov for.
- 3) Pasientens pårørende søker om helsehjelp fra en kommune. I vedtaket treffer kommunen flere vilkår. Vedtaket blir påklaget. Kommunen opphever vedtaket med bakgrunn i at vilkårene er ugyldige, og oppgir samtidig at rutinene er blitt endret, samt at det skal treffes nytt vedtak. Imidlertid har kommunen unnlatt å treffe nytt vedtak, tross gjentatte purninger. Enhver har etter lovverket rett til innen å få avgjort sin sak innen rimelig tid. Saken følges opp her ved ombudskontoret.

Kategori hjelp ved ulykker og andre akutte situasjoner

I 2019 hadde denne kategorien 5 henvendelser. Kategorien omhandler legevakt og øyeblikkelig hjelp-døgnopphold.

Klagegrunnene omfatter manglende helsehjelp, manglende behandling og legevakt/AMK.

Eksempel ulykker og andre akutte situasjoner:

- 1) Pårørende tok kontakt på vegne av slektning som hadde kontaktet 113 på grunn av smerter og ble sendt på legevakten. Legen undersøkte pasienten og sendte denne hjem med drosje uten videre oppfølging. Noen dager senere var pasienten fortsatt i dårlig form og måtte på nytt ta kontakt med legevakten, pasienten var da så dårlig at legen kom hjem til dem. Ble sendt rett på sykehus og viste seg å være alvorlig sykdom. Vi skrev klage og fikk tilbakemelding med beklagelse.

Kategori psykisk helsearbeid i kommunene

I 2019 hadde denne kategorien 9 henvendelser. Kategorien omhandler psykisk helsearbeid og rus.

Klagegrunnene omfatter fastlege, transport, manglende helsehjelp, bekymringsmelding, manglene oppfølging og manglende samhandling mellom kommune og spesialisthelsetjeneste.

Psykisk helsearbeid i kommunene:

- 1) Pårørende tok kontakt på vegne av slektning som mente at denne ikke fikk nødvendig helsehjelp fra psykiatrien i spesialisthelsetjenesten. Ombudet dro på hjemmebesøk og kontaktet også spesialisthelsetjenesten. Konkluderte med at det var kommunens ansvar og det ble tatt kontakt med kommunen som skulle følge dette opp.

5.0 Psykisk helsearbeid i kommunene – fokusområde 2019

Landets Pasient- og brukerombud har i perioden 2018-2019 hatt psykisk helsevern som fokusområde. Ombudene i hele landet har utført en kartlegging i noen utvalgte kommuner, for å se hvordan samarbeidet mellom dem og spesialisthelsetjenesten fungerer. Tilbakemeldingene vi har fått tyder på at dette fungerer bedre i de små kommunene enn i de større. Når det gjelder systematisk kontakt med spesialisthelsetjenesten som møter via telefon/skype synes det som de større kommunene har innarbeidet dette bedre enn de mindre kommunene. De nye lovpålagte oppgavene kommunene

har fått i forhold til å ha kommunale institusjonsplasser også for psykisk syke, er en utfordring for flere av kommunene.

I 2019 har ombudet gjennomført møter og holdt foredrag for brukerorganisasjoner som jobber med psykisk helse, noe som har vært lærerikt for oss alle. Vi har deltatt på verdensdagen for psykisk helse på stand sammen med Mental helse Hammerfest, folkehelsekoordinator og frisklivssentralen. Dette vil ombudet fortsette med i 2020.

6.0 Samiske utfordringer

Pasient- og brukerombudet i Finnmark har i samarbeid med vår ledelse i Helsedirektoratet og Sametinget besluttet å ansette en samisk rådgiver i en pilotstilling som skal gå over 2 år. Dette skal bidra til å styrke ombudsordningen for den samiske befolkningen i landet. Språk og kulturforståelse i helsetjenesten er vesentlig for å kunne gi den samiske pasienten riktig behandling og omsorg.

Vi hos ombudet i Finnmark følger opp samiske pasienter innen helsehjelpsspørsmål, rettigheter og behov og er i dialog med de samiske kommunene i Finnmark. I år har vi deltatt på kommunemøter både i Kautokeino og Karasjok. Her har vi orientert om erfaringer vi får fra pasienter og pårørende og ikke minst diskutert hva som kan gjøres bedre fra kommunenes side. Det å bli forstått på sitt eget språk er svært viktig når man er syk. Utfordringene med å få dette til kan være svært vanskelig. Manglende samisk personell gjør at helsepersonell må være flinke å bruke tolk for å sikre at de forstår den samiske pasienten, dette blir ikke alltid gjort selv om ombudet erfarer at det er en økt bevissthet på dette området. En del eldre samer ønsker å ha med sine pårørende når de innlegges på sykehus, selv om Finnmarkssykehuset har samiske tolker fysisk tilgjengelig på dagtid, og på telefon/skype på kveldstid. Dette fordi det oppleves som trygt å ha noen av sine egne der hele tiden når man er syk og har et annet morsmål. Kommunikasjon foregår jo hele tiden, og ikke bare når det er visitt eller andre planlagte møter. Sykehuset er ikke alltid enig med ombudet i disse sakene når vi tar de opp. Ombudet vil i 2020 jobbe videre med å styrke den samiske befolkningens rettigheter i helsetjenesten. Pilot rådgiverstillingen håper vi vil være på plass i løpet av 2020.

7.0 Forespørsler og henvendelser utenfor mandat

I 2019 mottok vi 65 forespørsler. Dette er henvendelser som ikke blir registrert som sak, men hvor pasienter/pårørende kun får råd/veiledning om det de etterspør. Noen forespørsler er utenfor vårt mandat som bl.a NAV, tannhelsetjeneste og hjelpemidler gjennom Hjelpemiddelsentral. Noen eksempler på forespørsler kan være at de ber om telefonnummer til sykehus/pasientreiser etc., spørsmål om klageordninger, dekning av advokat, fri rettshjelp, dekning av reiseutgifter, fritt sykehusvalg, pasientrettigheter, bytte av fastlege og andre rettighetsspørsmål. De som ringer oss kan fritt velge om de vil være anonyme da alle kan ta kontakt med oss.

8.0 Pasientskade/komplikasjoner/Norsk pasientskadeerstatning/Fylkesmannen

I møte med helsetjenesten forventer pasientene at de møter høyt kvalifiserte og flinke fagfolk som gir gode råd og kyndig god behandling. Tanken på at noe kan gå galt eller at akkurat de kan være den ene som får alvorlige komplikasjoner kan være fraværende, selv om informasjon om dette er gitt på forhånd. De fleste behandlinger og inngrep skjer uten de store komplikasjonene. Likevel går ikke alle inngrep som planlagt og noen pasienter opplever at de får store komplikasjoner. Dette fører igjen til et langt og krevende sykdomsforløp. Noen ganger mener pasientene at behandlingen ikke har vært god nok eller at den har vært direkte feil, samt at de ikke har vært godt nok informert på forhånd om komplikasjonsfarene. En del av disse pasientene kommer til oss, og vi bistår de klagesaker til Norsk pasientskadeerstatning (NPE). Å få sin sak behandlet hos NPE er gratis, og pasientene får en objektiv sakkyndig bedømming av behandlingen som er gitt. Mange er fornøyde med akkurat dette selv om de ikke alltid får utbetalt erstatning.

Pasientene bestemmer selv om de vil sende sin sak til NPE. Vi er behjelpelig ved utforming av skadebeskrivelser, innspill til sakkyndige erklæringer og til uttalelse fra behandlingssted. I noen tilfeller bistår vi også ved klage på avslag fra NPE. I 2019 bisto vi 15 pasienter i forhold til å sende sin sak inn til NPE. I tillegg anbefaler vi mange gjennom råd og veiledning å sende sin sak inn selv. Dette er relativt enkelt gjennom et elektronisk skjema som man

finner på NPEs nettsider. Vi veileder alle de som ønsker hjelp til å fylle ut dette skjemaet.

I de tilfeller hvor det har oppstått hendelser hvor alvorlighetsgraden tilsier at Fylkesmannen bør vurdere sakene, oversender vi disse videre til dem. Vi oversender i tillegg de saker hvor påklaget instans ikke svarer ombudet på de brev vi har sendt. Ifølge lovverket er de pliktig å svare ombudet i klagesaker. I 2019 var vi i kontakt med Fylkesmannen vedrørende 15 saker som omhandlet svikt i helsetjeneste og manglende svar fra påklagede instanser.

9.0 Pasient- og brukerombudets anbefalinger til helsetjenesten

- 1) Fortsette å arbeide med "gode pasientforløp" mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene
- 2) Lytte til de tilbakemeldingene som kommer både direkte fra pasientene og fra pasient- og brukerombudet, og bruke de aktivt i kvalitetsarbeidet
- 3) Sikre rask og effektiv transport av pasienter til sykehus, og skape trygghet ved stadig å gi informasjon til befolkningen
- 4) Sikre at pasienter som er utskrivningsklare fra sykehus, har et trygt og forsvarlig tilbud i kommunen før de sendes hjem
- 5) At spesialisthelsetjenesten tar godt grep for å avklare hva som feiler pasientene slik at de får en diagnose, og dertil korrekt behandling. De pasientene som forblir uavklart, må ha en plan for hva som skal skje videre ved utskrivelse
- 6) Fastlegen må ha tid til den enkelte pasient, slik at pasientens rett til å bli hørt og medvirke blir en realitet, og ikke minst at sykdom oppdages tidligst mulig
- 7) Kommunene må ta grep for å sikre at pasienter for kontinuitet både i fastlegeordningen og ellers innenfor pleie og omsorg
- 8) At samiske pasienter får anledning til å bruke sitt eget språk ved at det aktivt brukes tolketjenester i helsetjenesten, og at det gis opplæring i samisk kulturforståelse og språk til ansatte
- 9) Kommunene må fortsette å bygge heldøgnsomsorgboliger slik at pasienter får en trygg bostituasjon som er forsvarlig
- 10) Det kommunale psykiatri tilbudet må styrkes med flere omsorgsboliger som har heldøgns bemanning

Vedlegg

Pasient- og brukerrettighets lovens kapittel 8

Kapittel 8. Pasient- og brukerombud

Overskriften endret ved lov 22 aug 2008 nr. 74 (ikr. 1 sep 2009 iflg. res. 21 aug 2009 nr. 1102).

§ 8-1. Formål

Pasient- og brukerombudet skal arbeide for å ivareta pasientens og brukerens behov, interesser og rettssikkerhet overfor den statlige spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og sosialtjenesten, og for å bedre kvaliteten i disse tjenestene.

Endret ved lov 22 aug 2008 nr. 74 (ikr. 1 sep 2009 iflg. res. 21 aug 2009 nr. 1102).

§ 8-2. Arbeidsområde og ansvar for ordningen

Staten skal sørge for at det er et pasient- og brukerombud i hvert fylke. Pasient- og brukerombudets arbeidsområde omfatter statlige spesialisthelsetjenester og kommunale helse- og sosialtjenester. Med kommunale helse- og sosialtjenester menes i dette kapitlet helsetjenester etter lov 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenesten i kommunene, med unntak av lovens kapittel 4a, og sosialtjenester etter lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v.

Ombudet skal utføre sin virksomhet selvstendig og uavhengig.

Endret ved lover 15 juni 2001 nr. 93 (ikr. 1 jan 2002 iflg. res. 14 des 2001 nr. 1417), 22 aug 2008 nr. 74 (ikr. 1 sep 2009 iflg. res. 21 aug 2009 nr. 1102), 18 des 2009 nr. 131 (ikr. 1 jan 2010 iflg. res. 18 des 2009 nr. 1584).

§ 8-3. Rett til å henvende seg til pasient- og brukerombudet

Pasient- og brukerombudet kan ta saker som gjelder forhold i den statlige spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og sosialtjenesten, opp til behandling enten på grunnlag av en muntlig eller skriftlig henvendelse eller av eget tiltak.

Enhver kan henvende seg til pasient- og brukerombudet og be om at en sak tas opp til behandling. Den som henvender seg til pasient- og brukerombudet, har rett til å være anonym.

Endret ved lov 22 aug 2008 nr. 74 (ikr. 1 sep 2009 iflg. res. 21 aug 2009 nr. 1102).

§ 8-4. Behandling av henvendelser

Pasient- og brukerombudet avgjør selv om en henvendelse gir tilstrekkelig grunn til å ta en sak opp til behandling. Dersom pasient- og brukerombudet ikke tar saken opp til behandling, skal den som har henvendt seg gis underretning og en kort begrunnelse for dette.

Endret ved lov 22 aug 2008 nr. 74 (ikr. 1 sep 2009 iflg. res. 21 aug 2009 nr. 1102).

§ 8-5. Pasient- og brukerombudets rett til å få opplysninger

Offentlige myndigheter og andre organer som utfører tjenester for forvaltningen, skal gi ombudet de opplysninger som trengs for å utføre ombudets oppgaver. Reglene i tvisteloven kapittel 22 får tilsvarende anvendelse for ombudets rett til å kreve opplysninger.

Endret ved lov 17 juni 2005 nr. 90 (ikr. 1 jan 2008 iflg. res. 26 jan 2007 nr. 88) som endret ved lov 26 jan 2007 nr. 3, 22 aug 2008 nr. 74 (ikr. 1 sep 2009 iflg. res. 21 aug 2009 nr. 1102).

§ 8-6. Pasient- og brukerombudets adgang til helsetjenestens lokaler

Pasient- og brukerombudet skal ha fri adgang til alle lokaler hvor det ytes statlige spesialisthelsetjenester og kommunale helse- og sosialtjenester.

Endret ved lov 22 aug 2008 nr. 74 (ikr. 1 sep 2009 iflg. res. 21 aug 2009 nr. 1102).

§ 8-7. Pasient- og brukerombudets oppgaver

Pasient- og brukerombudet skal i rimelig utstrekning gi den som ber om det informasjon, råd og veiledning om forhold som hører under ombudets arbeidsområde.

Pasient- og brukerombudet skal gi den som har henvendt seg til ombudet, underretning om resultatet av sin behandling av en sak og en kort begrunnelse for resultatet.

Pasient- og brukerombudet har rett til å uttale sin mening om forhold som hører under ombudets arbeidsområde, og til å foreslå konkrete tiltak til forbedringer. Pasient- og brukerombudet bestemmer selv hvem uttalelsene skal rettes til. Uttalelsene er ikke bindende.

Pasient- og brukerombudet skal underrette tilsynsmyndighetene om tilstander som det er påkrevet at disse følger opp.

Pasient- og brukerombudet skal sørge for å gjøre ordningen kjent.

Endret ved lov 22 aug 2008 nr. 74 (ikr. 1 sep 2009 iflg. res. 21 aug 2009 nr. 1102).

§ 8-8. Forskrifter

Departementet kan gi forskrifter til gjennomføring og utfylling av bestemmelsene om pasient- og brukerombud.

Endret ved lov 22 aug 2008 nr. 74 (ikr. 1 sep 2009 iflg. res. 21 aug 2009 nr. 1102).

Jahkedieđáhus 2019 Finnmárku

Veršuvdna dárogillii ja sámegillii

Ovdasátni: 2019 jahkedieđáhus

Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji jahkedieđáhus galgá
čoahkkáigeassit maid

áittardeaddji lea dahkan 2019:s. Máhcaheamit pasieanttain, oapmahaččain,
geavaheddjiidorganisašuvnnain ja dearvvašvuođabálvalusain, lea dat mainna
mii bargat beaivválaččat áittardeaddjikantuvran. Lea čielggas ahte leat
hástalusat sihke gielddalaš dearvvašvuođabálvalusas ja
spesialistadearvvašvuođabálvalusas. Ovttasdoaimmanreforbma mii rievdadii
pasieantadivššu ja čuovvuleami lea ain stuorra hástalus. Ahte pasieanttat eai
leat seamma guhká buohcciviesus sihke psykiatriijas ja somáhtalaš divššus
dagaha dieđusge gielddaide stuorrá hástalusaid háhkat/hukset
institušuvdnasajiid, ásodagaid gos lea birrajándor fuolahus ja eará
fálaldagaid. Dán ferte hukset, ja dan ádjána.

Finnmárkkus lea ovdalis ovdamunnin ahte mis ledje buhcciidsiidat
boaittobeale báikkiin gos ledje hástalusat stabiliseret pasieanttaid ovdal
fievrriduvvo buohcciviesus, ja maiddá leamaš vuostávdin maŋŋágo dikšu lea
loahpahuvon buohcciviesus. Mii oaidnit ahte unnit gielddat nagodit váldit
vuostá iežaset pasieanttaid go leat gergosat čálihuvt olggos, stuorát
gielddain leat stuorát hástalusat nagodit dan. Pasieanttaide lea dájvja buorre
beassat ruoktut ruovttubáikái, ovdal go šaddat veallát buohcciviesoseanggas
guhkkain eret ruovttus vuorddedettiin saji gielddas. Ferte dovdat
oadjebasvuoda, ja gieldda čuovvuleapmi ferte leat buorre. Áittardeaddji
diehtá ahte muhttin ráje gielddain rahččet, eai ge nagot doarvái bures čoavdit
dan. Doarvái olbmot geain lea gelbbolašvuhta ja gelbbolašvuhta iešguđetge
surgiin ferte álo leat guovddážiis ja ovdánahttot. Áittardeaddjis lea dájvja
oktavuohta gielddaiguin Finnmárkkus ja diehtá ahte olusat álelassii barget
buoridandoaimmaiguin.

Finnmárkku pasieanttat mátkkoštit ollu oazžun dihte dearvvašvuodaveahki.
Guhkes gaskkas, guhkes dálvit ja ollu neavrresdálkkit dagahit dán stuorra
hástalusain muhttin áigodagaid. Gáibiduvvo ahte fievrrideapmi,
pasieantadikšu ja pasieanttaid čuovvuleapmi plánejuvvo ja koordinerejuvvo
bures gaskal spesialistadearvvašvuođabálvalusa ja gielddaid. Dánna ferte ain
ollu bargat ovddas guvlui.

Áittardeaddji lea ráhkadan kategoriserejuvvon statistihka mii čájeha makkár áššiid oktavuodas minguin lea váldon oktavuohta. Dát ovdanbuktojuvvojit jahkedieđáhusas. Mii čájehat maiddá muhttin ovdamearkkaid makkár áššiiguin pasieanttat ja oapmahaččat váldet minguin oktavuoda. Lea dehálaš muitalit sin muitalusaid viidásat dearvvašvuodábálvalussii nu ahte sii sáhttet geavahit daid aktiivvalaččat barggus buoridit kvaliteahta. Návddaš lohkama.

Dearvvuođat Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddjis Finnmárkkus

Neetti Elisabeth Engesen

Sisdoallu:	26/27
Ovdasátni	24/25
1.0 Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji doaimmat	28
1.2 Doaibmadilit	30
1.3 Bušeahtta	31
2.0 Oktavuodáváldimiid ja gažaldagaid lohku 2017:s 2019 lohppii	31
2.1 Áššiid juohkin, váldokategoriija	31
2.2 Oktavuodáváldimat juhkkjuuvvon iešguđetge buohcciviesuide maŋimuš golbma jagi (2017, 2018, 2019)	32
3.0 Spesialistadearvvašvuodabálvalus	32
3.0 Váldoerenoamášsuorgi spesialistadearvvašvuodabálvalusa kategoriija	32
3.1 Vuollekategoriijat spesialistadearvvašvuodabálvalusas	32
4.0 Gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusat	37
4.0 Váldoerenoamášsuorgi gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusas	37
4.1 Vuollekategoriijat gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusas	37
5.0 Psykalaš dearvvašvuodabargu gielddain - Vuoruhansuorgi 2019:s	40
6.0 Sámi hástalusat	40
7.0 Gažaldagat	41
8.0 Pasieantavahát/váttisvuodát/Norgga Pasieantavahátbuhtadus	41

**9.0 Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji ávžžuhusat
dearvvašvuodábálvalussii 43**

Mildosat: Pasieanta- ja geavaheddjiidláhka kapihtal 8.
Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji 44

**Jahkedieđáhus jorgaluvvon sámegillii lea mielddusin 2.
oasis.**

1.0 Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji doaimmat

Finnmárkku Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji galgá gokčat fylkka mii lea 48 637 km² stuoru, ja gos olbmot orrut bieđgguid stuorát ja unnit báikkiin. Fylkkas leat 19 gieldda, 6 dain gielddain leat gávpogat. Stuurámus gávpot lea Áltá, dasto Hámmárfeasta, Girkonjára, Čáhcesuolu, Várggát ja Honnesváhki. Oktiibuot orrot sullii 75 000 olbmo fylkkas. Áittardeaddji Finnmárkkus galgá áimmahuššat dárui, sámi, kvena ja amasgielat álbmoga.

Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji doaimma lea vuodđuduvvon láhkii Pasieantavuogiatvuodaid birra suoidnemánu 2. b. 1999 rájes, kapihtal 8. Áittardeaddji bargu lea áimmahuššat pasieanttaid ja geavaheddjiid dárbbuid, beroštumiid ja riektesihkkarvuoda stáhtalaš spesialistadearvvašvuodabálvalusa ja gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa ektui, ja buoridan dihte dáid bálvalusaid kvalitehta. Birasguvllot dearvvašvuodasuddjen ja ekonomalaš sosiálaveahkki ii gula doibmii.

Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji lea hálddahuššat čadnon Dearvvašvuodadirektoráhtii, mas lea áittardeaddjiortnega formála bargoadiovdasvástáduš. Áittardeaddji doaimma doaimmastis iešheanalaččat ja sorjjasmeahttumit. Fálaldat lea nuvttá ja klieanttain lea vejolašvuhta leat anonyma. Lea vuosttašceahkkefálaldat ja klieanttat sáhttet váldit oktavuoda sihke dan bokte ahte fitnet kantuvrras, ringejit dahje sáddejit e-poastta.

Dán jagi lea áittardeaddji gieđahallan 385 áššečuolmma. Áššit leat lassánan 2018 rájes. Áittardeaddji lea 2019:s bargan olles iežas mandáhtain. Dat mearkkaša sihke individuála áššemeannudeapmi mas ovttaskas pasieanta, geavaheaddji dahje oapmahaš oažžu veahki min kantuvrras. Dát dagaha ahte dearvvašvuodabálvalus oažžu ruovttoluottadieđuid osiid birra bálvalusas mat eai doaimma doarvái bures. Juohke áidna ášši mii čalmmustahttojuvvo lea mielde buoridit dearvvašvuodabálvalusa kvalitehta. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddjis leat maiddá leamaš čeahkkimat sihke spesialistadearvvašvuodabálvalusain ja gielddalaš dearvvašvuodabálvalusain lokten dihte váttisvuodaid maid pasieanttat vásihit. Riikka pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddjiin lea maiddá ovttasbargu guhtet guimmiineaset ja

eiseválddiiguin bajit dásis riikkas. Mii dieđihat daid máhcahemiid ja áššečuolmmaid birra maid mii oažžut álbmogis. Dát leat čoahkkimat mat galget sihkkarastit ahte pasieantta jietna ovddiduvvo ja gullo.

Mii sávvat ahte jahkediđáhus sáhtta leat dehálaš oassin dasa ahte sihke Finnmárkku gielddalaš ja spesialistadearvvašvuodabálvalusa kvaliteahta álelassii buoriduvvo.

Jahkediđáhus addo buot instánssaide dearvvašvuodabálvalusas, ja Dearvvašvuodadirektoráhtii mas lea áittardeaddjiortnega hálddahaslaš ovddasvástádus.

Áittardeaddji váldá vuostá buot áššiid gieđahallamii mat leat siskkobeaalde min mandáhta. Ovttaskasáššit gieđahallojit individuálalaččat ja leat jávohisvuoda geatnegahtton. Mis lea áššemeannudanvuogádat masa registreret buot áššiid, skánnet buot dokumeanttaid ja dokumenteret iežamet barggu. Dán vuogádagas ráhkaduvvo statistihkka fylkkaid mielde ja našunalalaččat.

Mii geahččalat leat nu unnán byrokráhtalaččat go vejolaš ja ahte mis lea jođanis áššemeannudeapmi. Muhttomin čoavdit ášši telefodnaságastallama bokte. Áittardeaddjis fertejit formála áššit leat ortnegis dan bokte ahte pasieanta dahje oapmahaš addá midjiide válddi bargat áššiin. Dat lei vai bálvalusbáiki dahje -doaimmaheaddji galgá sáhttit addit midjiide daid dieđuid maid dárbbasat čalmustit ášši ja gieđahallat dan viidásat.

Áššiide mat leat eanet duodalaččat bidjat eanet áiggi ja geavahat iešguđetge lahkonanvugiid. Dát dahkko álo ovttas pasieanttain dahje oapmahaččain. Jus lea jearaldat váilevašvuodas dahje juoga mii lea fuolakeahttaí dearvvašvuodaveahkis, de sáddejuvvo váidda viidásat Finnmárkku Fylkkamánii gieđahallot ja čielggaduvvot. Fylkkamánis lea bearráigeahččanváldi buot dearvvašvuodaveahki ektui Finnmárkkus ja áittardeaddji lea geatnegahtton dieđihit oktavuodaváldimiid birra go jerrojuvvo lea go dikšu leamaš dohkálaš.

Pasieantavahágiid oktavuodas sáddejuvvo ášši Norgga

Pasieantavahátbuhtadussii árvoštallojuvvot, mii sáhttit veahkehit dahje leat kopijavuostáiváldin.

Mii lágidat maiddá čoahkkimiid gaskal pasieantta/oapmahačča ja dearvvašvuodabálvalusa go leat leamaš dáhpáhusat dahje riiddut maid

buoremusat sáhtttá čoavdit dáinna lágiin. Deaivvadit ja beassat háleštit unohis dilálašvuodaid birra sáhtttá leat ávkin sihke pasientii, oapmahaččaide ja oarbásiidda.

Go vuogádat ii doaimma nu mo galgá de sáhttit mii loktet guoskevaš áššiid alit dássái gos dat gieđahallojuvvojit oppalaš dásis. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji galgá buori vuogi mielde geahččalit čoavdit riidduid, ja veahkehit pasieanttaid nu bures go vejolaš oažžut buori gaskavuoda dearvvašvuodabálvalusain ja oažžut fas luohhtevašvuoda dearvvašvuodabálvalussii.

Deaivvadit pasieanttaiguin ja dearvvašvuodabálvalusain gudnevuollegašvuodain lea dehálaš oassi min barggus. Dasa lassin leat áittardeaddjis čoahkkimat beroštusorganisašuvnnaiguin ja geavaheddjiidorganisašuvnnaiguin, ja oahpahus ja logaldallamat dearvvašvuodaásahusain. Dáid oktavuodain loktejuvvojit áššečuolmmat mat leat prinsihpalaččat ja dehálaččat mángasiidda.

1.2 Doaibmadilit

Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji kantuvra lea Hámmárfeasta gávpotguovddázis. Mis leat kantuvrrat Boreal transport visttis Hamnegata 3:s, leaktofanaskáija ja busseterminála bálddas. Kantuvrras leat golbma bargi 100 % virggis 01.01.19, ja bargit leat pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji Mette Elisabeth Eriksen, ráđđeaddi Irene Skjeldnes ja seniorráđđeaddi Odd Oskarsen. Kantuvrras lea gelbbolašvuhta sihke dearvvašvuodas ja juridihkas. Mii sávvat ja oaivvildat ahte dát fágagelbbolašvuhta galgá gokčat dan mandáhta mii lea addon Áittardeaddjái pasieanta- ja geavaheddjiidlága bokte.

Kantuvra lea rabas gussiide dii. 08.00-15.45 dálvet, ja 08.00-15.00 geasset. Klieanttat sáhttet ringet midjiide árgabeivviid dii. 09.00-15.00 dálvet, ja 09.00-14.30 geasset. Min sáhtttá maid olahit e-poastta bokte.

1.3 Bušeahtta mañimuš 3 jagi

Golmma mañimuš jagi bušeahtta ja rehketdoallu:

	2017	2018	2019
Bušeahtta	2.307.319	2.302.636	2.011.107
Rehketdoallu	2.307.365	2.346.349	2.054.214

2.0 Oktavuodáváldimiid ja gažaldagaid lohku 2017:s 2019 lohppii

2017	394
2018	358
2019	385

Váldogovllut oktavuodáváldimiidda:

64 % oktavuodáváldimiin leat spesialistadearvvašvuodábálvalusa birra

36 % oktavuodáváldimiin leat gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa birra

Sivat oktavuodáváldimiidda:

70 % oktavuodáváldimiin leat bálvalusaddosiid birra

19 % oktavuodáváldimiin leat vuogádat- ja áššemeannudeami birra

11 % oktavuodáváldimiin leat vuoigatvuodaid birra.

2.1 Áššiid juohkkin, váldokategoriija

Spesialistadearvvašvuodábálvalus	206 ášši
Gielddalaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat	116 ášši
Gažaldagat	65 ášši

2.2 Oktavuodáváldimat juhkkovuvvon iešguđetge buohcciviesuide manimuš golbma jagi (2017, 2018, 2019)

	2017	2018	2019
Finnmárkku Dearvvašvuohta, Klinihkka Hámmárfeasta	72	75	79
Finnmárkku Dearvvašvuohta, Klinihkka Girkonjára	27	27	24
Davvi-Norgga Universitehtabuohcciviessu	47	29	50
Eará buohcciviesut	5	16	10

3.0 Váldoerenoamášsuorgi spesialistadearvvašvuodábálvalusa kategoriiija (badjel 5)

Kirurgiija	87
Psykalaš dearvvašvuodasuddjen	28
Sis-medisiidna	25
Oppalaš bálvalusat	23
Nevrologiija	7
Riegádahttinveahkki/dissondávddat	7
Beallje-/njunne-/čottadávdad	5

3.1 Vuollekategoriijat dearvvašvuodábálvalusas (badjel 5):

Ortopedalaš kirurgiija	36
Psykalaš dearvvašvuodasuddjen rávisolbmot	22
Buhcciidfiervrideapmi	18
Oppalaš kirurgiija	15
Gastroenterologalaš kirurgiija	13
Nevrokirurgiija	11
Suolbmudandávddat	8
Nevrologiija	7
Psykalaš dearvvašvuodasuddjen mánáide ja nuoraide (BUP)	6
Beallje-njunne-čottadávdad	5
Infekšuvdnamedisiidna	5
Varrasuotnakirurgiija	5

Kategoriija kirurgiija:

2019:s ledje kirurgiijas 87 oktavuodaváldima. Kategoriijii gullet earret eará ortopedalaš kirurgiija, oppalaš kirurgiija, gastroenterologalaš kirurgiija, nevrokirurgiija, plastihkkakirurgiija, varrasuotnakirurgiija, thoraxkirurgiija, oalul- ja ámadadjokirurgiija ja mánáidkirurgiija.

Sivat váidagiidda: dikšodoaibmabijut, váilevaš dearvvašvuodaveahkki, váilevaš diehtujuohkin, vuordináigi, váilevaš čujuheapmi buohccivissui, boasttuvuohta divššus, rutiinnat, jávohisvuodageaskku rihkkun, olgoriikkadikšu, váttisvuodat maŋŋá kirurgiija, boasttuvuođat/váilevašvuodat divššus ja váilevaš čuovvuleapmi.

Kirurgiija ovdamearkkat:

- 3) *Pasieanta gahčai ráidallasas ja vahágahtii oalggis. Manai doaktára lusa, sáddejuvvui røntgenii. Iskkus ii čájehan ahte lea doddjon, ja son sáddejuvvui ruoktot. Manai guhkes áigi iige buorránan. Logai epikriissa mas čájehuvvui ahte vuoiga lei šaddan vahát, dat ii lean mitaluvvon pasientii. Ávžžuhuvvui dingot diimmu fástadoaktára lusa ja bivdit ođđa røntgeniskkadeami.*
- 4) *Pasieantta spirralat ledje čuohpaduvvon ja son giksašuvai bákčasiiguin dan maŋŋá. Fitnan máŋgga iskkadeamis, iige gávdnon miikkige. Válldii ieš oktavuoda eará buohcciviesuin oažžun dihte ođđa árvoštallama, čájehuvvui ahte pasieanta lei vahágahtton. Čuohpaduvvui ja das šattai buorre boadus. Pasieanta skierbmu ain, ja danne háliida sáddet ášši Norgga Pasieantavahátbuhtadussii gos ášši ain giedahallo.*

Kategoriija psykalaš dearvvašvuodasuddjen:

2019:s ledje psykalaš dearvvašvuodasuddjemis 28 oktavuodaváldima.

Kategoriijii gullá psykalaš dearvvašvuodasuddjen mánáide ja rávisolbmuide.

Sivat váidagiidda leat dálkkasaddin, diagnosa bidjan, vuordináigi, čujuhemiid hilgun, árvoštallamat ja váilevaš mielváikkuheapmi.

Ovdamearkkat áššiin/oktavuodaváldimiin Psykalaš dearvvašvuodasuddjemii:

- 3) *Oapmahaš válldii oktavuoda go institušuvdna lei hilgun su searvat čoahkkimii gaskal pasieantta ja institušuvnna, vaikke vel son guhte lei sisačálihuvon lei dan háliidan. Min kantuvra rávvii/bagadalai dán áššis. Oapmahaš bivddii diehtit mo lágas čuožžu ja institušuvdna suvai oapmahačča searvat čoahkkimii.*
- 4) *Pasieanta mii lei čálihuvon institušuvdnii lei gártan riidui dikšuiin. Mii loktiimet ášši dikšuiin, guhte maŋŋá min ságastallama šattai ovttaoavilii pasieanttain.*

Kategoriija Sis-mediidna:

2019:s ledje sis-mediinnas 25 oktavuodáváldima. Kategoriijii gullet varradávddat, dialiisa, endrokrinologijja, suolbmudandávddat, geriatriija, váibmodávddat, infekšuvdnamedisiidna ja geahpesdávddat.

Sivat váidagiidda leat: váilevaš diehtujuohkin, olggosčáliheami váidin, čuovvuleami/koordinerema váidin, vuordináigi, hilgojuvvon dálkkasaddin ja váilevaš dearvvašvuodaveahkki.

Sis-mediinna ovdamearkkat:

- 4) Pasieanta ringii deike go ii lean ožžon vástádusa varraiskosiin buozalmasvuoda oktavuodas. Mii válldiimet oktavuoda UNN:in dán ášši hárrái ja iskkusvástádusat sáddejuvvo pasientii.

- 5) Oapmahaš ringe fuolkki ovddas guhte lei čálihuvvon buohccivissui duodalaš dávddain. Lei biddjon 4-olbmo latnjii ja eará pasieanttat moite go pasieanta jietnadalai ja nu ain. Oapmahaš fertii ieš bivdit sierra lanja, man pasieanta oaččui maŋŋágo oapmahaš lei guhká hálahan buohcciviesu. Mii loktiimet ášši jođiheddjiiguin ja vástádussan lei ahte lea alla lassá oažžut sierra lanja, muhto ahte galget vuoruhit pasieanttaid geat leat hui heittogat.

- 6) Pasieanta fuomášii ahte dearvvašvuodabargit dihto áigodagas, ledje mángii geahččan váidi journála autorisašuvnna haga. Áittardeaddji loktii ášši guoskevaš dearvvašvuodaásahusain, muhto eai bohtán dohkálaš vástádusat sis. Ášši sáddejuvvui Romssa ja Finnmárkku fylkkamánii ávžžuhusain ásahit geahččoášši, ja dat dahkkui. Fylkkamánni mearrádusas bohtá ovdan ahte ii lean dahkkon láchkarihkkun.

Kategoriija Oppalaš bálvalusat/fievrrideapmi:

2019:s leat leamaš stuorra hástalusat davvin ambulánsagiridiiguin. Ođđa fitnodat vuittii haddefálaldagain ja šadde ollu váttisvuodát sihke maŋŋonemiiguin go bargoveagas leamaš hárjehallamat, girdit mat eai sáhtán seaivut oanehisgirdišiljuide, teknikkalaš boasttuvuodát giridiin ja buozalmasvuohtha bargiid gaskkas. Davvi Dearvvašvuohtha bearráigeahčai dán ollesáiggi ja helikopterat biddjo liigeresursan. Lihkká leat pasieanttain vásáhusat mat mitalit ahte ii leat leamaš doarvái buorre gearggusvuohtha ja Fylkkamánni lea ásahan máŋga geahččoáššiid daid vuodul. Áittardeaddji lea maid ožžon máhcahemiid oapmahaččain dilálašvuodaid birra mat leamaš moaittehahti. Ahte dikšu ja dearvvašvuodaveahkki lea olámuttos buozalmasvuoda oktavuodas lea heaggadehalaš. Mis lea riekti dearvvašvuodaveahkkái beroškeahttá gos riikkas mii orrut. Gearggusvuohtha áibmofievrruiguin dákkár stuorra fylkkas go Finnmárku ferte leat ortnet mielde. Min pasieanttaide ferte leat

stádisvuohta ja einnostahttivuohta. Váttisvuođat dán čavčča leat dagahan balu ja ráfehisvuođa mángasiidda. Mis ii sáhte leat ná. Áittardeaddji čuovvu mielde ja rapportere maiddá Romssa ja Finnmárkku Fylkkamánii dán fáttá birra.

2019:s ledje oppalaš bálvalusain/fievrridemiin 23 oktavuodaváldima.

Kategoriijii gullet buhcciidfievrrideapmi (Pasieantamátkkit), AMK/ambulánsa ja AMK-guovddáš.

Sivat váidagiidda leat: váidagat pasieantamátkkiide, ahte hilgojuvvo oažžut dearvvašvuođaveahki, váilevaš fievrrideapmi, váilevaš refušuvdna, hilgojupmi ja iežasoasi máksin.

Oppalaš bálvalusaid/fievrrideami ovdamearkkat:

- 3) Oapmahaš ringii pasieantta birra guhte lei sisačálihuvvon muhttin ásašusas, lei gearggus čálihuvvot olggos ja lei vuordimin áibmofievrrideami. Fievrrideapmi mañiduvvui ahte mañiduvvui, ádjánii badjel 2 vahkku. Maiddá ásašus šattai váttis dillái go sii dárbbášedje saji eará pasieanttaide geat ledje vuordimin. Mii válddiimet oktavuoda AMK:in, muhto oaččuimet vástádussan ahte lei ásašusa ovddasvástádus ja ahte oapmahaččat fertejedje singuin gulahallat. Mii celkkiimet oapmahaččaide geat fas galge gulahallat ásašusain.
- 4) Áittardeaddji veahkehii pasieantta ovddidit váidaga go mátkerehket lei belohakkii hilgojuvvon dárbbášlaš dearvvašvuođaveahki oktavuodas. Dan botta go váiddaášši meannuduvvui ja mañná go Áittardeaddji lei sádden váidaga, oažžu váidi ođđa mearrádusa seamma áššis, ja das mieđihuvvui váidis belohakkii leat riehta. Go áittardeaddji lokte áššin eahpečorgadis áššemeannudeami, boahká ovdan ahte Pasieantamátkkit leat geavahišgohtán automáhtalaš áššemeannudanvuogádaga. Pasieantamátkkit ledje čállán áššái ahte lea dušše sis geas lea vuoigatvuohta diŋgot drošše, mii eat lean dasa ovttaoavilis ja bivddiimet čájehit gokko lágas dat čuožžu. Nu guhkká go lea dálkkaslaččat ákkastallojuvvon eai sáhte Pasieantamátkkit rievdadit dearvvašvuođabargiid mearrádusa.

Nevrologiija kategoriija:

2019:s ledje nevrologiijas 7 oktavuodaváldima. Kategoriijii gullet nevrologalaš váttut/bákčasat ja kirurgalaš čuohpadeamit.

Sivat váidagiidda: mañnonan diagnosa/dikšu, váilevaš dikšu, boasttu dikšu ja iežasoasi máksin.

Nevrologii ja ovdamearkkat:

- 3) Pasieanta válddii oktavuoda go diagnosa lei maŋgonan. Gulahallan dearvvašvuodadoaimmain dan rájes go pasieanta lei mánná, ja easka dál rávisolmmožin oaččui diagnosa. Pasieantta dilli lea vearránan ja háliida dál ohcat buhtadusa Norgga Pasieantavahátbuhtadusas. Ášši gieđahallo doppe.
- 4) Pasieanta ringii deike diimmu birra nevrologa lusa. Bođii ja vurdii badjel diimmu, válddii oktavuoda vuostáiváldimiin. Oaččui dieđu ahte juoga lei mannan boastut, ja ahte pasieantta galggai oažžut ođđa diimmu máŋga mánu maŋgelaš. Pasieanta ii dohkkehan dan, ja sáhtii de oažžut diimmu maŋgelaš seamma beaivvi. Pasieanta bođii diibmui, muhto gažadii ahte fertego máksit dakkár dilálašvuodain. Mii muitaleimmet pasientii ahte lea riekti beassat máksimin jus badjel diimmu ferte vuordit. Pasieanta ii dárbbasan máksit diimmu.

Kategoriija Riegádahttinveahkki/dissondávddat

2019 ledje riegádahttinveahkis/dissondávddain 7 oktavuodaváldima.

Kategoriijii gullet goanstasahkkeheapmi, ohkemedisiidna, oppalaš gynekologii ja gynekologalaš onkologii ja obstetriikka.

Sivat váidagiidda: váilevaš diehtujuohkin, váilevaš dearvvašvuodaveahkki, dokumentašuvdna, láhtten ja jávohisvuodageaskku rihkkun.

Riegádahttinveahki/dissondávddaid ovdamearkkat:

- 2) Pasieanta válddii oktavuoda go šadde váttisvuodát maŋgá gynekologalaš iskkadeami. Sus ledje dát váttisvuodát guhkká, váldui røntgeniskkadeapmi mas ii gávdnon mihkkige. Vásse 2 jagi ovdal pasieanta iskojuvvui ođđasit, fertii čuohtaduvvot, čuohtadeapmi attii buori bohtosa. Mii čáliimet váidaga pasieantta ovddas ja buohcciviessu šállošii dáhpáhusa.

Kategoriija Beallje-njunne-čottadávdad

2019:s ledje beallje-njunne-čottadávdadain 5 oktavuodaváldima. Kategoriijii gullet dávdad/givssit beljiin/njunis dahje čoddagis.

Sivat váidagiidda: vuordináigi, váilevaš bagadallan ja váilevaš dearvvašvuodaveahkki.

Beallje-njunne-čottadávdmaid ovdamearkkat:

- 2) Pasieanta válddii oktavuoda go lei guhkes vuordináiggi čielggadit givssiid beljiiguin. Oaččui dieđu lea measta 1 jahki vuordit oažžut diimmu. Mii válddiimet oktavuoda buohcciviesuin su ruovttubáikkis, doppe muitaledje son sáhtii johtilit oažžut diimmu dohko jus pasieantta fástadoavttir sáddii čujuheami dohko. Mii ringiimet fástadoavtterkantuvrii, sii ordnejedje dan ja pasieanta fidnii diimmu vahkku maŋŋá.

4.0 Váldoerenoamášsuorgi gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus (badjel 5)

Čielggadeapmi, diagnosa bidjan ja dikšu	68
Eará dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusat	42
Veahkki lihkohisvuodaid ja eará fáhkkatlaš dilálašvuodain	5

4. 1 Vuollekategoriijat gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusas (badjel 5)

Fástadoavttir	66
Dearvvašvuodabálvalusat ruovttus	12
Buhcciidruoktu	10
Psykalaš dearvvašvuodasuddjen gielddas	9
Doavttirfákta	5

Kategoriija Čielggadeapmi, diagnosa bidjan ja dikšu:

2019:s ledje dán kategoriijas 68 oktavuoda váldima (eanaš váidagat fástadoaktáriid ektui.) Kategoriijii gullet fástadoavttir, doavtterfákta, giddagasdearvvašvuodabálvalus ja buhcciidfievrreapmi. Váidagat leat dáid áššiid birra: dikšodoaibmajut, go bálvalusa massá dahje dat geahpeduvvo, iežasmávssut, čujuheamit, dálkkodeapmi, fuollaveahkki, láhtten, rutiinnat, maŋŋonan diagnosa, čuovvuleapmi/koordineren, váilevaš iskkusvástádusat, ovttasdoaiman ja riekteáššit.

Čielggadeami, diagnosa bidjama ja divššu ovdamearkkat:

- 4) Pasieanta ringii deike go ii lean ožžon iskkusvástádusaid røntgenis ja varraiskosiin. Fástadoaktáris lei virgelohpi ja ledje álelassii ođđa sadjásaččat su sajis. Mii čáliimet váidaga pasieantta ovddas ja oaččuimet máhcaheami ahte sii áigu buoridit rutiinnaid dán dáfus.

- 5) Oapmahaš válddii oktavuoda beallelačča ovddas. Giehta vahágahttui go sus válđui varraisikkus, divššár čuggii boastut ja deaivvai nearvva. Ii nagot lihkahit gieđa, ja čájehuvvui ahte nearva lei billašuvvan. Nevrologa ávžžuhii pasieantta ohcat buhtadusa NPE:s ja mii sáddiimet vahátdieđáhuskovi sidjiide. Ášši gieđahallo ain NPE:s.
- 6) Pasieanta ringii deike go váillui doavttirduodaštus fástadoaktáris, lei mánga mánu vuordán iige lean bohtán mihkkige. Mii čáliimet váidaga pasieantta ovddas, eatge miige ožžon máhcaheami. Mii sáddiimet ášši viidásat Romssa ja Finnmárkku Fylkkamánii ja doavttir de viimmatge sáddii duodaštusa man pasieanta lei vuordimin.

Kategoriija eará dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusat:

2019:s ledje dán suorggis 42 oktavuoda váldima. Kategoriijii gullet dudden, mánáidruoktu, ruoktu sidjiide geat rahčet, iešstivrenveahkki, beaivefálaldat, birrajándor fuolahusásahus, gárrenmirkosorjavaš, dearvvašvuodabálvalusat ruovttus, fuolahusruoktu, fuolahusbálká, praktihkalaš veahkki ja oahpahallan ja rávven/bagadallan, doarjjaolmmoš, buhcciidruoktu, áiggi dáfus ráddjejuvvon orrun ásahusas.

Sivat váidagiidda leat váilevaš dearvvašvuodabálvalusat ruovttus, olggosčáliheamit, iežasoasi máksimat, dikšu buhcciidruovttus, váilevaš dearvvašvuodaveahkki, čuovvuleapmi, boasttuvuođat divššus, láhtten, vuordináigi ja váilevaš mielváikkuheapmi/diehtujuohkin.

Eará dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid ovdamearkkat:

- 4) Oapmahaš válddii oktavuoda iežas áhči ovddas geas lea demeansa ja orru fuolahusásodagas. Ruovttubálvalus ii fuolahan juhkamusa/biepmu vaikke lei ášši mii mángii loktejuvvui. Dollojuvvui čoahkkin gaskal áittardeaddji, oapmahačča ja bálvalusa ja dilli buorránii sakka.
- 5) Pasieanta ringii deike go lei leamaš stuorra čuohpadeamis, ja ruovttudivššár jeavddálaččat finai dikšumin hávi. Oaččui fáhkka dieđu ahte das rájes fertii pasieanta dan dahkat ieš. Pasieanta ii dovdan iežas oadjebassan ja lei eahpesihkkar, sutnje lei hui unohas go galggai dan dahkat ieš. Mii válddiimet oktavuoda ruovttudivššu jođiheddjiin ja pasieanta galggai ain oažžut dan veahki masa sus lei dárbu.

- 6) Pasieantta oapmahaččat ohcet dearvvašvuodaveahki muhttin gielddas. Gieldda mearrádusas leat mángga eavttu. Mearrádus váido. Gieldda fámohtta mearrádusa dainna duogážiin ahte eavttut eai leat lobálaččat, ja cealká seammás ahte rutiinnat leat rievdan, ja ahte galgá dahkkot ođđa mearrádus. Dattege ii leat gieldda dahkan ođđa mearrádusa, vaikke dat lea mángii ohcaluvvon. Lága mielde lea buohkain riekti oažžut iežas ášši mearriduvvot govttolaš áiggis. Áittardeaddjikkantuvra čuovvula ášši.

Kategoriija veahkki lihkohisvuodaid ja eará fáhkkatlaš dilálašvuodain

2019:s ledje dán suorggis 5 oktavuodaváldima. Kategoriijii gullá doavttirfákta ja fáhkkatlaš veahkki -jándorrrun.

Sivat váidagiidda: váilevaš dearvvašvuodaveahkki, váilevaš dikšu ja doavttirfákta/AMK.

Lihkohisvuodaid ja eará fáhkkatlaš dilálašvuodaid ovdamearkkat:

- 2) Oapmahaš válddii oktavuoda muhttin fuolkki ovddas guhte lei váldán oktavuoda 113:in bákčasiid geažil ja sáddejuvvui doavttirfáktii. Doavttir iskkai pasieantta ja sáddii su ruoktut táksiin, iige lean šat eanet čuovvuleapmi. Moadde beaivvi maŋŋá lei pasieanta ain heittot ja fertii fas váldit oktavuoda doavtterfávttain, pasieanta lei dalle nu heittot ahte doavttir bođii ruoktot sin lusa. Sáddejuvvui njuolga buohccivissui ja čájehuvvui ahte lei duođalaš dávda. Mii čáliimet váidaga ja oaččuimet máhcaheami mas šállošedje.

Kategoriija Psykalaš dearvvašvuodabargu gielddain

2019:s ledje dán suorggis 9 oktavuodaváldima. Kategoriijii gullet psykalaš dearvvašvuodadoaimmat ja gárrendilledikšu.

Sivat váidagiidda: fástadoavttir, fievrrideapmi, váilevaš dearvvašvuodaveahkki, vuorjašumi dieđáhus, váilevaš čuovvuleapmi ja váilevaš ovttasdoaimman gaskal gieldda ja spesialistadearvvašvuodabálvalusa.

Psykalaš dearvvašvuodabargu gielddain:

- 2) Oapmahaš válddii oktavuoda fuolkki ovddas go oaivildii son ii ožžon dárbblaš dearvvašvuodaveahki psykiatrijas spesialistadearvvašvuodabálvalusas. Áittardeaddji manai ruoktot galledit su ja válddii maidá oktavuoda spesialistadearvvašvuodabálvalusain. Gávnnaš ahte lei gieldda ovddasvástádus ja váldui oktavuodaga gielddain mii galgai čuovvulit ášši.

5.0 Psykalaš dearvvašvuođabargu gielddain - vuoruhansuorgi 2019:s

Riikka Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddjis lea 2018-2019 áigodagas leamaš psykalaš dearvvašvuođasuddjen vuoruhansuorgin. Áittardeaddjit miehtá riikka leat čađahan kártema muhttin válljejuvvon gielddain, oaidnin dihte mo ovttasbargu gaskal sin ja spesialistadearvvašvuođabálvalusa doaibmá. Máhcahemiin maid mii leat ožžon vuhtto ahte dát doaibmá buoret unnit gielddain go daid stuorát gielddain. Mii guoská systemáhtalaš oktavuhtii spesialistadearvvašvuođabálvalusain, nu mo čoahkkimat skype/telefovna bokte, orru leamen nu ahte stuorát gielddain lea dát buoret sajáiduvvan go unnit gielddain. Ođđa doaibma man gielddat leat lága bokte geatnegahtton, ahte sis galget leat gielddalaš institušuvdnasajit maiddá sidjiide geain lea psykalaš buozalmasvuohka, lea hástalus mánngga gildii.

2019:s lea áittardeaddji čađahan čoahkkimiid ja doallan logaldallamiid geavaheddjiidorganisašuvnnaide mat barget psykalaš dearvvašvuođain, ja das leat mii buohkat oahppan ollu. Mii leat searvan Psykalaš dearvvašvuođa máilmmibeaivái ovttas Hámmarfeastta Mental helse:in, álbmotdearvvašvuođakoordináhtoriin ja álšaguovddážiin. Dáinna áigu áittardeaddji joatkit 2020:s.

6.0 Sámi hástalusat

Finnmárkkku Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji lea ovttas min jođihemiin Dearvvašvuođadirektoráhtas ja Sámedikkiin mearridan virgádit sámi ráđđeaddi geahččalanvirgái mii galgá bistit badjel 2 jagi. Dát galgá leat veahkin nannet áittardeaddjiortnega riikka sámi álbmogii. Giella- ja kulturáddejupmi dearvvašvuođabálvalusas lea mearrideaddji addin dihte sámi pasientii rivttes divššu ja fuolahusa.

Mii Finnmárkkku áittardeaddjis čuovvulahttit sámi pasieanttaid dearvvašvuođaáššiiguin, vuoigatvuođaiguin ja dárbbuiguin ja gulahallat sámi gielddaiguin Finnmárkkkus. Dán jagi leat searvan gielddačoahkkimiin sihke Guovdageainnus ja Kárášjogas. Dás leat mii juohkán dieđuid vásáhusaid birra maid leat ožžon pasieanttain ja oapmahaččain, ja maiddá digaštallan mo gielddat sáhttet bargat buoret barggu. Lea hui dehálaš gulahallat iežas gillii go lea buozas. Sáhtta leat hui váttis nagodit dan dahkat vejolažžan. Váilevaš sámi bargit dagaha ahte dearvvašvuođabargit fertejit leat čeahpit geavahit

dulkka sihkkarastin dihte ahte sii áddejit sámi pasieantta, dát ii álo dahkko vaikke vel áittardeaddji vásiha ahte lea eanet diđolašvuohta dán hárrái. Muhttin ráje sámi pasieanttain háliidit ahte sin oapmahaččat leat mielde go čálihuvojit buohccivissui, vaikke vel Finnmárkkubuohtiviesus leat dulkkat sajis beavvi áigge, ja telefonna/skype bokte eahkedis. Sivvan dasa lea ahte vásihuvvo leat eanet oadjebassan go iežas olbmot leat doppe ollesáiggi go lea buozas, ja go olmos lea eará eatnigiella. Gulahallan han dáhpáhuvvá ollesáiggi, iige dušše dalle go lea doavttirfitnan dahje eará plánejuvvon čoahkkimat. Buohtiviesu ii leat álo ovttaoivilis áittardeaddjiin dáid áššiin go mii daid loktet. Áittardeaddji áigu 2020:s bargat viidásat sámi álbmoga vuoigatvuođaid nannemiin dearvvašvuođabálvalusas. Mii sávvat mis lea virgáduvvon olmmoš geahččalanráđdeaddivirgái 2020 jagi mielde.

7.0 Gažaldagat ja oktavuodáváldimat mat eai gula mandáhtii

2019 oaččuimet 65 gažaldaga. Dát oktavuodáváldimat eai registrerejuvvo áššin, muhto pasieanttat/oapmahaččat ožžot rávvagiid/bagadallama dan birra man jerret. Muhttin gažaldagat eai gula min mandáhtii, nu mo omd. áššit NAV, bátnedearvvašvuođabálvalusa ja Veahkkeávnnašguovddáža veahkkeávdnasiid birra. Muhttin ovdamearkkat oktavuodáváldimiin sáhtta leat ahte sii jerret telefodnanummara buohccivissui/pasientamátkkiide jna, jearaldagat váiddaortnegiid birra, oažžut advokáhta gokčojuvvot, friddja riekteveahkki, mátkegoluid gokčan, friddja buohcciviessoválljen, pasieantavuoigatvuođat, lonuhit fástadoaktára ja eará jearaldagat mat gusket vuoigatvuođaide. Sii geat riŋgejit midjiide sáhttet friddja válljet háliidit go mitalit namaset vai eai, nu sáhttet buohkat váldit minguin oktavuoda.

8.0 Pasieantavahát/váttisvuođat/Norgga

Pasieantavahátbuhtadus/Fylkkamánni

Go pasieanttat deaivvadit dearvvašvuođabálvalusain de sii vurdet ahte deaivvadit kvalifiserejuvvon ja čeahpes fágaolbmuiguin geat addet buriid ráđiid ja dáiddolaččat buori divššu. Sáhtta leat ahte ii oba leat ge jurdilan ahte juoga sáhtta mannat funet dahje ahte sii sáhttet leat justa dat okta gii oažžu váttisvuođaid, vaikke vel lea ge ožžon dieđuid dan birra ovddal gihtii. Eanaš divššut ja čuohtadeamit dáhpáhuvvet stuorra váttisvuođaid haga. Goitge eai mana buot čuohtadeamit nu mo ledje plánejuvvon ja muhttin

pasieanttat vásihit ahte ožžot stuorra váttisvuodaid. Dát fas dagahit guhkit ja gáibideaddji buozalmasvuoda. Muhttomín oaivvildit pasieanttat ahte dikšu ii leat leamaš doarvái buorre dahje ahte leamaš njulgestaga boastut, ja ahte eai leat ožžon doarvái diehtujuohkima váttisvuoda váraid birra ovddal gihtii. Oassi dáin pasieanttain bohtet min lusa, ja mii veahkehat sin váiddaáššiiguin Norgga vahátbuhtadussii (NPE). Oažžut iežas ášši gieđahallot NPE:s lea nuvtá, ja pasieanttat ožžot áššálaš objektiivva árvoštallama divššus mii lea addon. Olusat leat duđavaččat justa dájna vaikke vel eai álo oačču ge ruđalaš buhtadusa.

Pasieanttat mearridit ieža háliidit go sáddet iežaset ášši NPE:i. Mii veahkehat hábmet vahátčilgehusaid, oaiviladdimiid áššečehpiid cealkámušaide ja cealkámušaid dikšunbáikkis. Muhttomín veahkehat mii maiddá váidit go leat ožžon biehttaleami NPE:s. 2019:s veahkeheimmet mii 15 pasieantta sáddet iežaset ášši NPE:i. Dasa lassin ávžžuhat mii mángasa rávvagiid ja bagadallama bokte ieža sáddet ášši. Lea oalle álki sáddet elektrovnnalaš skovi bokte man gávdná NPE neahttasiiduin. Mii bagadallat buohkaid geat bivdet veahki dán skovi deavdit.

Daid oktavuodain gos leamaš dáhpáhusat mat ledje nu duodalaččat ahte Fylkkamánni berre árvoštallat áššiid, sáddet mii daid viidásat sidjiide. Mii sáddet dasa lassin maid daid áššiid maid dáidojuvvon instánsa ii leat vástidan reive man áittardeaddji lea sádden. Lága bokte leat sii geatnegahtton vástidit áittardeaddjái váiddaáššiid oktavuodas. 2019:s lei mis oktavuohhta Fylkkamánniin 15 áššis mas lei sáhka ahte dearvvašvuodabálvalus ii lean doaibman ja masa dáidojuvvon instánsa ii lean vástidan.

9.0 Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji ávžžuhusat dearvvašvuodabálvalussii

- 11) Joatkit barggu "buriid pasieantageavagiiguin" gaskal spesialistadearvvašvuoda ja gielddaid
- 12) Váldit vuhtii daid máhcahemiid mat bohtet sihke njuolga pasieanttain ja pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddjis, ja geavahit daid aktiivvalaččat kvaliteahttabarggus
- 13) Sihkkarastit jođánis ja beaktilis fievrrideami pasieanttain buohccivissui, ja addit oadjebasvuoda dan bokte ahte áiggis áigái juohkit dieđuid álbmogii
- 14) Sihkkarastit ahte pasieanttain, geat leat gergosat čálihuvvot olggos buohcciviesus, lea oadjebas ja dohkálaš fálaldat gielddas ovdal sáddejuvvojit ruoktot
- 15) Ahte spesialistadearvvašvuodabálvalus lea doaimmalaš ja čielggada mainna pasieanta giksašuvvá nu ahte sii ožžot diagnosa ja nu maiddá rivttes divššu. Daid pasieanttain geaidda ii čielggaduvvo mii lea boastut, ferte leat plána mas čuožžu mii galgá dáhpáhuvvat viidásat go leat čálihuvvon olggos
- 16) Fástadoaktáris ferte leat áigi ovttaskas pasientii, nu ahte pasieantta vuoigatvuohta gullot ja mielváikkuhit duohtan dahkko, ja vai sáhtta fuomášit dávdá nu jođánit go vejolaš
- 17) Gielddat fertejit leat doaimmalaččat ja sihkkarastit kontinuehtta pasieanttaide sihke fástadoavtterortnega dáfus ja muđui dearvvašvuoda- ja fuolahussuorggis
- 18) Ahte sámi pasieanttain lea vejolašvuohta geavahit iežaset giela dan bokte ahte dulkonbálvalusat geavahuvvojit aktiivvalaččat dearvvašvuodabálvalusas, ja ahte bargit ožžot oahpahusa sámi kulturáddejumis ja gielas
- 19) Gielddat fertejit joatkit hukset birrajándorfuolahusásodagaid nu ahte pasieanttain lea oadjebas ja dohkálaš orrundilálašvuohta
- 20) Gielddalaš psykiatriijafálaldat ferte nannejuvvot eanet fuolahusásodagaiguin gos leat bargit birrajándora

Mildosat

Divššohas- ja geavaheaddjivuoigatvuodálága 8. kapihtal

Kapihttal 8. Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji

Bajilčála rievdaduvvon lágas borgemánu 22.b. 2008 nr. 74 (fámus čakčamánu 1.b. 2009 borgemánu 21.b.2009 nr 1102 res.mielde).

§ 8-1. Ulbmil

Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji galgá bargat divššohasaid ja geavaheddjiid dárbbuid, fuolaid ja riektesihkarvuoda áimmahuššamiin stáhta spesialistadearvasvuodabálvalusa ja gieldda dearvasvuoda- ja sosiálabálvalusa ektui, ja dáid bálvalusaid kvalitehta buoridemiin.

Rievdaduvvon lágas borgemánu 22.b. 2008 nr. 74 (fámus čakčamánu 1.b. 2009 borgemánu 21.b.2009 nr 1102 res.mielde).

§ 8-2. Bargoviidodat ja ortnega ovddasvástáduš

Stáhta galgá fuolahit ahte juohke fylkkas lea divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji. Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji bargoviidodahkii gullet stáhta spesialistadearvasvuodabálvalusat ja gieldda dearvasvuoda- ja sosiálabálvalusat. Gieldda dearvasvuoda- ja sosiálabálvalusain oaivilduvvo dán kapihttalis dearvasvuodabálvalusat lága skábmam 19.b. 1982 nr. 66 mielde dearvasvuodabálvalusa birra gielddain, earret lága 4a kapihtal, ja sosiálabálvalusaid lága juovlamánu 13.b. 1991 nr. 81 mielde sosiála bálvalusaid jna. birra.

Áittardeaddji galgá čađahit doaimmas iehčanasat ja sorjjakeahtta.

Rievdaduvvon lágas geassemánu 15.b.2001 nr. 93 (fámus ođđajagimánu 1.b. 2002 juovlamánu 14.b.2001 nr. 1417 res.mielde), borgemánu 22.b. 2008 nr. 74 (fámus čakčamánu 1.b. 2009 borgemánu 21.b.2009 nr 1102 res.mielde), juovlamánu 18.b.2009 nr. 131 (fámus ođđajagimánu 1.b. 2010 juovlamánu 18.b.2009 nr 1584 res.mielde).

§ 8-3. Vuoigatvuohta váldit oktavuoda divššohas- ja geavaheaddjiáittardeddjiin

Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji sáhtta váldit meannudeapmái áššiid mat gusket diliide stáhta spesialistadearvasvuodabálvalusas ja gieldda dearvasvuoda- ja sosiálabálvalusas, juogo go soames lea suinna njálmmálaččat dahje čálalaččat váldán oktavuoda dahje ieš dan ovddida.

Juohkehaš sáhtta váldit oktavuoda divššohas- ja geavaheaddjiáittardeddjiin ja bivdit ášši ovddidit meannudeapmái. Guhte váldá oktavuoda divššohas- ja geavaheaddjiáittardeddjiin, lea vuoigatvuohta leat anonyma.

Rievdaduvvon lágas borgemánu 22.b. 2008 nr. 74 (fámus čakčamánu 1.b. 2009 borgemánu 21.b.2009 nr 1102 res.mielde).

§ 8-4. Oktavuodáváldimiid meannudeapmi

Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji mearrida ieš leago dat man geažil lea váldán oktavuoda doarvai bidjat ášši meannudeapmái. Jus divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji ii bija ášši meannudeapmái, de galgá sutnje guhte lea váldán oktavuoda dieđihuvvot dan birra ja oanehaččat vuoduštit manne.

Rievdaduvvon lágas borgemánu 22.b. 2008 nr. 74 (fámus čakčamánu 1.b. 2009 borgemánu 21.b.2009 nr 1102 res.mielde).

§ 8-5. Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji vuoigatvuohta oažžut dieđuid

Almmolaš eiseválddit ja eará orgánat mat hálddahusa bálvalit, galget áittardeaddjai addit daid dieđuid mat dárbbasuvvojit čadahit áittardeaddji doaimmaid. Riidolága 22 kapihtala regelat geavahuvvojit vástideaddji áittardeaddji vuoigatvuođa ektui gáibidit dieđuid.

Rievdaduvvon lágas geassemánu 17.b.2005 nr. 90 (fámus ođđajagimánu 1.b. 2008 Ođđajagimánu 26.b.2007 nr. 88 res. mielde) mii rievdaduvvui lágas ođđajagimánu 26.b. 2007 nr. 3, borgemánu 22.b. 2008 nr. 74 (fámus čakčamánu 1.b. 2009 borgemánu 21.b.2009 nr 1102 res.mielde).

§ 8-6. Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji beassan dearvvasvuođabálvalusa lanjaide

Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji galgá beassat visot lanjaide gos almmolaš spesialistadearvvasvuođabálvalusat ja gieldda dearvvasvuođa- ja sosiálabálvalusat doaimmahuvvojit.

Rievdaduvvon lágas borgemánu 22.b. 2008 nr. 74 (fámus čakčamánu 1.b. 2009 borgemánu 21.b.2009 nr 1102 res.mielde).

§ 8-7. Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji barggut

Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji galgá sutnje guhte dan bivdá govtolaš duhkodagas addit dieđuid, rávvagiid ja oaivadeami dakkár diliid birra mat gullet áittardeaddji bargoviidodahkii.

Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji galgá sutnje guhte lea jearran áittardeaddjis, mitalit makkár boađus lea su meannudeamis muhtin áššis ja oanehaččat vuoduštit dán bohtosa.

Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddjis lea vuoigatvuohta cealkit oaivilis dakkár diliid birra mat gullet áittardeaddji bargoviidodahkii, ja evttohit konkrehta doaimmaid buorideapmái. Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji mearrida ieš geasa cealkámušat galget leat. Cealkámušat eai leat čadni.

Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji galgá dieđihit bearráigeahčchoiseválddiide dakkár diliid birra mat gáibidit ahte sii daid čuovvolit.

Divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji galgá fuolahit ahte ortnet boahtá dihtovassii.

Rievdaduvvon lágas borgemánu 22.b. 2008 nr. 74 (fámus čakčamánu 1.b. 2009 borgemánu 21.b.2009 nr 1102 res.mielde).

§ 8-8. Láhkaásahusat

Departemeanta sáhtá addit láhkaásahusaid čađahit ja deavdit mearrádusaid divššohas- ja geavaheaddjiáittardeaddji hárrái.

Rievdaduvvon lágas borgemánu 22.b. 2008 nr. 74 (fámus čakčamánu 1.b. 2009 borgemánu 21.b.2009 nr 1102 res.mielde).